

Genç Çiftçi Proje Desteğinden Yararlanmayı Etkileyen Faktörler; TR-83 Bölgesi Örneği

Gülçin ALTINTAŞ^{Ida} Atila ALTINTAŞ^{Idb} Esen ORUÇ^{Idc*} Halil KIZILASLAN^{Idd}
Erol ÇAKMAK^{Id e} Duygu BİROL^{Id f}

^aOrta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 60000 Tokat, TÜRKİYE

^bOrta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 60000 Tokat, TÜRKİYE

^cTarım Ekonomisi Bölümü, Ziraat Fakültesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 60240, Tasliciftlik, Tokat, TÜRKİYE

^dTarım Ekonomisi Bölümü, Ziraat Fakültesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 60240, Tasliciftlik, Tokat, TÜRKİYE

^eOrta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 60000 Tokat, TÜRKİYE

^fİncir Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 09600 Aydın, TÜRKİYE

(*): Sorumlu yazar, esen.orucbuyukbay@gop.edu.tr; Tel: +90-356-2521616 (2276), Fax: +90-356-2521488

ÖZET

Bu çalışma Genç Çiftçi Proje Desteklemelerinden yararlanma düzeyini etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve oluşturulan kriterlerin faydalanmaya etki düzeyini ölçmek amacıyla yürütülmüştür. TR-83 bölgesinde (Tokat, Amasya, Çorum, Samsun) 2016 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı "Genç Çiftçi Projesi" Destek Programına başvurmuş olan üreticiler ana popülasyonu oluşturmuştur. Örnek hacminin belirlenmesinde Neyman yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada desteklemeden yararlanan 120 üretici ve yararlanamayan 140 üretici olmak üzere toplam 260 üretici ile görüşülmüştür. Veriler desteklemeden yararlanma durumuna göre karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Desteklemeden yararlanma durumunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan regresyon analizi sonucunda; kadın olma, evli olma, tarım dışı geliri olmama, ikamet yerinin şehir merkezine uzak olması, çiftçi örgütlerine üye olma, tarımsal üretim konularında eğitim almış olma, tarım ile ilgili bilgi edinme amacıyla internet kullanma alışkanlığı ve tarımsal işletmeye sahip olma pozitif yönde etkileyen faktörler olarak belirlenmiştir. Tercih Deneyi Yöntemi sonuçlarına göre, genç çiftçilerin en öncelikli ihtiyaçlarının sosyal güvence desteği olduğu belirlenmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Alınış tarihi: 06.05.2020
Kabul tarihi: 07.06.2020
Online basım: 26.06.2020

Anahtar Kelimeler :

- Genç çiftçi desteklemeleri
- Tarımsal destekler
- Lojistik regresyon

Alıntı için: Altıntaş G, Altıntaş A, Oruç E, Kızılaslan H, Çakmak E, Birol D (2020). Genç Çiftçi Proje Desteğinden Yararlanmayı Etkileyen Faktörler; TR-83 Bölgesi Örneği. Turkish Journal of Agricultural Engineering Research (TURKAGER), 1 (1), 152-168.

The Factors Affecting Utilization of Young Farmer Project Support; TR-83 Region Case Study

ABSTRACT

This study was carried out to determine the factors affecting the level of benefiting from the Young Farmer Project Supports and to measure the effect on the utilization level of the created criteria. In the TR-83 region (Tokat, Amasya, Çorum, Samsun), have formed the main population the producers who applied to the Support Program (Young Farmer Project) of the Ministry of Food, Agriculture and Livestock. The Method of Neyman was used in the determination of sample size. A total of 260 producers were surveyed with 120 Producers who benefit from the support of young farmers and 140 producers who cannot benefit from the support of young farmers. The data were evaluated comparatively according to the utilization status of the support. As a result of the regression analysis conducted to determine the factors affecting the state to benefit from Support; being women, being married, not having non-agricultural income, being away from the city center, becoming a member of farmers' organizations, getting education on agricultural production, using internet in providing information related to agriculture and having agricultural farming were positively influencing factors. According to the results of the Preference Experiment Method, it was determined that the greatest needs of the young farmers were social security support.

RESEARCH ARTICLE

Received: 06.05.2020

Accepted: 07.06.2020

Available online: 26.06.2020

Keywords :

- Young farmer supports,
- Agricultural support,
- Logistic regression,

To cite: Altıntaş G, Altıntaş A, Oruç E, Kızılaslan H, Çakmak E, Birol D (2020). The Factors Affecting Utilization of Young Farmer Project Support; TR-83 Region Case Study. Turkish Journal of Agricultural Engineering Research (TURKAGER), 1(1), 152-168.

GİRİŞ

Tarım sektörü, ülke nüfusunun beslenmesi, milli gelire ve istihdama katkı sağlaması, sanayi sektörünün hammadde ihtiyacını karşılaması, sanayiye sermaye aktarması, ihracata doğrudan ve dolaylı katkıda bulunması vb. nedenlerden dolayı vazgeçilmez bir sektördür.

Dünyadaki hemen hemen her ülke, genel hatları ile kırsal alanda yaşayanları yerinde tutmak, nüfusunu beslemek, gıda güvenliği ve güvencesini sağlamak ve tarımsal ürün ticareti yapmak amacıyla tarıma önem vermektedir. Türkiye'de de özellikle kırsaldan kente göçü önleme, kırsalda istihdamın devamını sağlama, tarıma dayalı sanayiye hammadde temini gibi nedenler ile tarımın ayrı bir yerinin olduğu söylenebilir (Ataseven, 2016).

Tarımsal üretimin kendine özgü özellikleri ve kırsal alanın sosyo-ekonomik özelliklerinin getirdiği zorluklar, desteklemeyi zorunlu kılmaktadır. Bu özelliğinden dolayı hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde korumacı politikaların en yaygın olarak uygulandığı sektör durumundadır (Yapar, 2005).

Türkiye'de tarımda sürdürülebilirliği sağlama ve özellikle genç çiftçilerin girişimciliğinin desteklenmesi, gelir düzeyinin yükseltilmesi, alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması ve kırsalda genç nüfusun istihdamına katkı sağlanması amacıyla, Genç Çiftçi Projeleri 2016 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından

Kırsal Kalkınma Destekleri kapsamında desteklenmeye başlanmıştır. Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi 5 Nisan 2016 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan Tebliğ ile yürürlüğe girmiştir. Tebliğde kırsal alanda yaşayan genç çiftçilerin mahallinde uygulayacağı bitkisel üretim, hayvansal üretim, yöresel tarım ürünleri, tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik projelere, otuz bin TL’ye kadar hibe ödenmesine ilişkin usul ve esaslar yayınlanmıştır (Anonim, 2016).

2016 yılında yaklaşık 15 000 genç çiftçiye çeşitli projeleri karşılığı olarak 450 milyon TL’lik hibe verilmiştir. Bu destek kapsamında 8 514 genç çiftçiye kişi başı 6 adet olmak üzere toplam 51 084 büyükbaş hayvan ve 2 680 genç çiftçiye ise kişi başı 40’ar adet olmak üzere 107 200 adet koyun/keçi hibe edilmiştir. Arıcılık ve kanatlı hayvan projeleri kapsamında 2 264 genç çiftçiye 68 milyon TL, bitkisel üretim projeleri kapsamında 1 520 genç çiftçiye 45 milyon TL hibe verilmiştir (Anonim, 2017a). 2017 yılında ise 16 067 genç çiftçiye yine projeleri karşılığı olarak hibe verilmiştir.

Tarım ve Orman Bakanlığı bu destek ile kırsal kalkınmanın ve tarımda sürdürülebilirliğin sağlanmasını, kırsaldan kente göçü azaltılmayı, kırsalda istihdam olanağı yaratmayı, tarımsal geliri artırmayı, tarımsal nüfusu gençleştirmeyi ve kırsal kalkınmanın gençlerle beraber daha dinamik ve kalıcı bir şekilde gerçekleşmesini sağlamayı hedeflemiştir.

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına göre TR83 bölgesinde 18-40 yaş arası genç nüfusun toplam istihdamı 496 bin olup bunun 133 bini tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bölgede 18-40 yaş arası genç nüfusun toplam istihdamı içerisindeki tarım sektörünün payı %26,81’dir (Anonim, 2018).

TR83 bölgesinde hibeden yararlanan 888 işletme mevcuttur. Bu işletmelerin %18,46’sı Amasya’da , %28,28’i Tokat’da, %24,97’si Çorum’da, %28,29’u Samsun’da bulunmaktadır (Anonim, 2017b). Bölgede hibeden yararlananların %55,27’si Büyükbaş hayvancılık, %18,58’i Küçükbaş hayvancılık, %9,94’ü örtüaltı yetiştiriciliği, %8,05’i arıcılık konularında destek almışlardır (Anonim, 2017b).

Çalışmada, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi kapsamında Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri (İBBS2) sınıflandırmasında yer alan TR83 Bölgesi’nde genç çiftçilerin desteklemelerden yararlanma durumları üzerinde etkili faktörler ve bu faktörlerin projeden yararlanma durumunu ne yönde ve hangi düzeyde etkilediği araştırılmıştır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın hedef kitesini TR 83 Bölgesinde (Tokat, Amasya, Çorum, Samsun) “Genç Çiftçi Projesi” Destek Programına başvuru yapmış destekten yararlanmış ve başvuru yapmış destekten yararlanamamış üreticiler oluşturmuştur. Örneklemeye,

$$n = \frac{Nz^2\sigma^2}{d^2(N-1) + z^2\sigma^2} \quad (1)$$

formülü ile hesaplanmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996).

Bu çalışmada, 2016 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı “Genç Çiftçi Projesi” Destek Programına başvurmuş olan üreticiler (yararlananlar ve yararlanamayanlar) arasından, %99 güven aralığında, 0,01 hata payı ile örnek hacmi belirlenmiştir. TR-83

Bölgesinde Destekleme Programından yararlanan 888 çiftçi üzerinden örnekleme yapılmıştır. Araştırmada destekten yararlanan 120 ve desteklemeden yararlanamayan 140 olmak üzere toplam 260 üretici ile anket çalışması yürütülmüştür.

Çalışmada, Genç Çiftçi Desteklemelerinden yararlanma durumuna etki etmesi muhtemel olan özellikler Lojistik Regresyon yardımıyla araştırılmıştır. Sosyal bilimlerde bağımlı değişkenin nitelik bildiren durumlar olması halinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde etkisi lojistik regresyon yardımıyla aranmaktadır (Çağlayan, 2013). Lojistik regresyon analizinde, bağımlı değişkenin ölçüldüğü ölçek türüne ve seçenek sayısına göre, bağımlı değişken iki seçenekli bir kategorik değişken ise “İkili Lojistik Regresyon Analizi (Binary Logistic Regression Analysis)” adını alır. Üreticilerin destekten yararlanma ve yararlanamama durumu iki seçenekli kategorik değişken olduğundan (Stephenson, 2008), çalışmada binary (ikili) lojistik regresyon analizi kullanılmıştır.

Mevcut genç çiftçi desteğinden yararlanma durumu bağımlı değişken alınmış, bağımlı değişken üzerinde etkili olması beklenen bağımsız değişkenler teker teker modele dâhil edilmiştir. Modelin anlamlılığını olumsuz etkileyen ya da güvenilirlik düzeyini düşüren değişkenler modelden çıkarılmıştır.

İkili lojistik regresyon modelinde bağımlı değişkenin gözlenen değeri iki olası durumu ifade etmek üzere, olayın meydana gelmesi durumunda 1, meydana gelmemesi durumunda 0 değerini alır (Walker and Duncan, 1967). Araştırmada mevcut genç çiftçi desteğinden yararlanılması durumu: (1: evet, 0: diğer durumlar) bağımlı değişken olarak alınmıştır. Modele dahil edilen bağımsız değişkenler; Çiftçinin yaşı (yıl), cinsiyeti (0: erkek, 1:bayan), medeni durumu (1:evli, 0:bekâr), eğitim seviyesi (1: ilkokul, 2:ortaokul, 3: lise, 4: üniversite), ailedeki birey sayısı (adet), çiftçilik deneyimi (yıl), tarım dışı geliri olma (0: var, 1:yok), ikamet edilen bölgenin en yakın şehir merkezine uzaklığı (km), üreticinin engelli, şehit yakını, gazi olma durumu (1:evet; 0:hayır), çiftçi örgütlerine üyelik (1:üye, 0:üye değil), sosyal güvence varlığı (1:var, 0: yok), tarımsal üretim konularında eğitime katılım (1:katıldı, 0:diğer durum), arazi varlığı (dekar), alet ekipman sahip varlığı (1:var, 0:yok), hayvan varlığı (sığır baş), tarımla ilgili bilgi edinme amacıyla internet kullanma alışkanlığı (1:var; 0:yok), tarımsal işletmeye sahip olma (1:yeni başlayacak; 2:çiftçilik yapıyor alet-ekipmanı yok; 3:tarımsal işletmeye sahip; 4:ebeveynle çalışıyor ve işletme yöneticisi genç çiftçi; 5: ebeveynle çalışıyor ve genç çiftçi işletme yöneticisi değil)

Destek tercihlerinin belirlenmesinde (Champ ve ark., 2003) belirtilmiş tercihler ana başlığından Tercih Deneyi Yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, deneydeki değişkenlerin ortogonal bir şekilde tasarladığında her bir değişkeni korelasyonsuz olarak tahmin edilmesini sağlamak ve açıklanmış tercihler yöntemine göre önemli bir avantaj sağlamaktadır (Hanley ve ark., 1998). Bireylere sunulan seçenekler söz konusu mal ya da hizmetin niteliklerine göre tanımlanmakta ve en yüksek faydayı sağlayacak olan seçenek tercih edilmektedir (Colombo ve ark., 2005; Vega ve ark., 2011).

Tercih deneyinde temel değişkenler ve seviyeleri belirlenmesi gerekmektedir (Holmes ve Adamowicz, 2003; Champ *et al*, 2003). Bu amaçla verilen hibe ve bu hibe 3 seviye (25 000, 30 000, 40 000) desteği; (Zagata and Sutherland, 2015) tarafından önerilen 3 temel destek parametresi Türkiye için modifiye edilerek, SGK primi desteği sağlanması, 2 seçenek (binary), pazarlama durumu 2 seçenek (sözleşmeli olarak

satıyor, girişimci kendi pazarlamasını kendi yapıyor) ve uygun faizli kredi desteği şeklinde düzenlenmiştir. Ortogonal tasarım yardımıyla belirlenen seçeneklerden çiftçilere kendileri için en uygun olanı seçmeleri istenmiştir.

Burada sunulan seçeneklerden girişimciye en uygun olanı (faydasını maksimize eden) seçenektir. Seçeneklerin ağırlıklarının hesaplanmasında:

$$U_{ij} = \alpha_i + \beta_{i3} Hibe_i + \beta_{i2} SGKDi + \beta_{i3} PS_{ij} + \beta_{i4} Kredi + u_{ij}$$

Fonksiyonu Multinomial Lojistik Regresyon (MNL) yardımıyla analiz edilmiştir. Çok Durumlu Logit Model (Multinomial Logit Model), modelin parametrelerinin tahmininde Maksimum Olabilirlik Tahmin Modeli (Maximum Likelihood Estimation) kullanan iki seçimli logistik modellerin genelleştirilmiş halidir (Greene, 2008). Modelin sonuçlarında HİBE değişkenin katsayısı yardımıyla, diğer değişkenlerin hibe'ye göre oranları hesaplanabilmektedir.

Kabul İstekliliği = $-\beta_{\text{karakteristik}} / \beta_{\text{Hibe}}$ şeklinde hesaplanmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırma alanında üreticilerin yaşı 18 ile 40 arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 28'dir. Ankete katılan üreticilerin %74.23'ü kadın, %25.77'si erkektir (Çizelge 1). Doğan ve arkadaşlarının (2018) yaptığı çalışmada genç çiftçi desteklerinden yararlananların %79'u, Kan ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında %80'i kadındır. Türkiye'de 2016 yılında genç çiftçi projesinden yararlanan 11 077'si kadın ve 3.893'ü erkek olmak üzere 14 970 proje sahibi destekten faydalanmıştır. Türkiye genelinde 2016 yılında destekten yararlananların %73.99'u kadındır. Genç çiftçi hibe desteği programında kadın çiftçilere pozitif ayrımcılık yapılarak kadın girişimcileri iş hayatına kazandırma yönünde teşvik edici olunmaya çalışıldığı ve ek puan verildiği bilinmektedir (Anonim, 2016). Bu uygulamanın sonuçlara yansıdığı görülmektedir.

Üreticilerin %88.08'i evlidir. Yarıdan fazlasının (%54.23) aileleri 6 veya daha fazla sayıda kişiden oluşmaktadır (Çizelge 1). Sarı Gedik (2019) tarafından yapılan çalışmada Tekirdağ ilinde genç çiftçi projesinden yararlanan üreticilerin %77.4'ünün evli olduğu, projeden faydalananların bireyler değil çiftçi aileleri olduğu belirtilmiştir.

Destekten yararlanan üreticilerin %42.50'si, yararlanmayanların % 45'i ilkökul mezunudur. Tarım dışı faaliyette bulunan üreticilerin oranı desteklemeden yararlanan işletmelerde %8.33, yararlanamayan işletmelerde %22.86'dır (Çizelge 1). Doğan ve arkadaşları (2018) tarafından yürütülen çalışmada genç çiftçilerin tarım dışı faaliyette bulunma oranı %35.9 bulunmuştur.

Çalışma kapsamındaki tüm gençlerin (destek alan, destek almayan) %77.31'inin sosyal güvencesinin olmadığı belirlenmiştir. Sosyal güvencesi olmayanların oranı, destekten yararlananlar grubunda daha yüksektir (Çizelge 1). Genç çiftçi desteğinde gelir durumu düşük, herhangi bir sosyal güvencesi olmayan bireyler daha fazla ön plana çıkarılmıştır.

Destekten yararlanan üreticilerin %39.17'sinin, yararlanmayanların %18.57'sinin çiftçi örgütlerine üyelikleri bulunmaktadır (Çizelge 1). Unakıtan ve Başaran'ın (2018) yaptıkları çalışmada, genç çiftçi projesinden faydalanan kişilerin %20.70'inin bir tarımsal örgüte üye oldukları belirlenmiştir.

Çizelge 1. Araştırmaya katılan bireylerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri
Table 1. Socio-economic and demographic characteristics of the individuals participating in the research

		Destekten Yararlanan		Destekten Yararlanamayan		Toplam	
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	98	81,67	95	67,86	193	74,23
	Erkek	22	18,33	45	32,14	67	25,77
Yaş	18-25	60	50,00	62	44,29	122	46,92
	26-33	43	35,83	56	40,00	99	38,08
	34-40	17	14,17	22	15,71	39	15,00
Medeni durum	Bekâr	6	5,00	25	17,86	31	11,92
	Evli	114	95,00	115	82,14	229	88,08
Eğitim	İlkokul	51	42,50	63	45,00	114	43,85
	Ortaokul	54	45,00	49	35,00	103	39,61
	Lise	9	7,50	22	15,72	31	11,92
	Ön lisans	3	2,50	3	2,14	6	2,31
	Üniversite	3	2,50	3	2,14	6	2,31
Tarım dışı gelir	Var	10	8,33	32	22,86	42	16,15
	Yok	110	91,67	108	77,14	218	83,85
Ailedeki birey sayısı	1-3	8	6,67	7	5,00	15	5,77
	4-5	48	40,00	56	40,00	104	40,00
	6 ve daha fazla	64	53,33	77	55,00	141	54,23
Sosyal güvence	Var	22	18,33	37	26,43	59	22,69
	Yok	98	81,67	103	73,57	201	77,31
Çiftçi örgütlerine üyelik	Üye	47	39,17	26	18,57	73	28,08
	Üye değil	73	60,83	114	81,43	187	71,92
Çiftçilik deneyimi	1-5 yıl	48	40,00	51	36,43	99	38,08
	6-10 yıl	54	45,00	64	45,71	118	45,38
	11 ve daha fazla	18	15,00	25	17,86	43	16,54
İkamet yerinin nüfusu	1000 ve altı	84	70,00	94	67,14	178	68,46
	1001-10 000	36	30,00	46	32,86	82	31,54
Tarımsal konularda eğitim	Aldı	40	33,33	13	9,29	53	20,38
	Almadı	80	66,67	127	90,71	207	79,62
Yıllık gelir	10.000 ve altı	25	20,83	36	25,71	61	23,46
	10 100-20 000	80	66,67	81	57,86	161	61,92
	20 100-30000	12	10,00	21	15,00	33	12,69
	30 100 ve üzeri	3	2,50	2	1,43	5	1,92

Desteğe başvuran bireylerin %38,08'inin çiftçilik deneyimlerinin 0-5 yıl, %45,38'inin 6-10 yıl arasında, %16,54'ünün 10 yıldan fazla olduğu belirlenmiştir (Çizelge 1). Araştırma sahasındaki üreticilerin %68,46'sının ikamet ettikleri yerin nüfusunun 1000 kişiden az olduğu belirlenmiştir (Çizelge 1). Doğan ve arkadaşları (2018) yaptıkları çalışmada üreticilerin %57'sinin ikamet ettikleri yerin nüfusunun 1000 kişiden az olduğunu belirlemişlerdir.

Destekten yararlananların %33.33'ünün, destekten yararlanmayanların %9.29'unun tarımsal üretim konularında eğitim aldığı belirlenmiştir. Genel olarak tarımsal konularda eğitime katılım düşük düzeydedir (Çizelge 1). Doğan ve arkadaşları (2018) çalışmalarında genç çiftçi desteklerinden yararlananların %25.2'sinin tarımsal üretim konularında eğitim aldığını belirlemişlerdir. Genç çiftçi hibe desteğinden yararlananların %66.67'sinin, yararlanmayanların %57.86'sının yıllık işletme geliri 10 bin-20 bin arasındadır (Çizelge 1).

Araştırmaya Katılan Bireylerin Genç Çiftçi Desteklemelerinden Yararlanmaları Üzerinde Etkili Faktörler

Genç çiftçi projeleri desteklemesi hibe programına başvuru yapmış olan üreticilerin projeleri, İl Tarım ve Orman Müdürlükleri'nin kurdukları Değerlendirme Komisyonları tarafından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde kadınlara ve engelli/şehit yakını/gazilere pozitif ayrımcılık yapılması, dezavantajlı bölgelere ve eğitim sertifikası olanlara artı puan verilmesi kararlaştırılmış ve bu kriterler yayınlanan Tebliğde belirtilmiştir. Tebliğ'de belirtilen bu kriterlere ilave olarak, projeleri değerlendirecek olan Komisyona 10 puanlık bir puan verme yetkisi de sunulmuştur. Araştırma bölgesi için yetkilendirilen Komisyonun yaptığı değerlendirmelerde hangi kriterlerin ön plana çıktığını belirleyebilmek için, üreticilerin genç çiftçi desteklemelerinden yararlanmaları üzerinde etkili olabileceği düşünülen işletme özellikleri ile diğer bazı özellikler incelenmiştir. Bu faktörlerin ne kadar ön plana çıktığının irdelenmesiyle aynı zamanda, Tebliğ kapsamında ayrıcalık gösterilerek teşvik edilmek istenen gruplar için yapılan yönlendirmenin ne kadar etkili olduğu da ortaya konulmuş olacaktır.

Araştırma bölgesinde genç bireylerin bir tarım işletmesine sahip olma konusundaki durumu değerlendirilmiş, destekten yararlanan üreticilerin %64'ünün, yararlanamayan üreticilerin %55'inin ebeveynle çalıştığı ve işletme yöneticisinin ebeveyn olduğu görülmüştür. Ebeveynle çalışıp işletme yöneticisi olan genç çiftçilerin oranı, desteklemelerden yararlananlarda %23, yararlanamayanlarda %18'dir. Desteklemelerden yararlanan üreticilerden %9.17'si, yararlanamayanların %5'i tarımsal işletme sahibi ve yönetici konumundadır. Desteklemelerden yararlanan üreticilerin %1.67'sinin, yararlanamayan üreticilerin %7.86'sının kendisinin ya da ailesinin bir tarım işletmesine sahip olmadığı belirlenmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Tarımsal işletme sahipliği

Table 2. Ownership agricultural holdings

	Destekten Yararlanan		Destekten Yararlanamayan		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ebeveynle çalışmakta işletme yöneticisi ebeveyn	77	64.17	77	55.00	154	59.23
Ebeveynle çalışmakta işletme yöneticisi kendisi	28	23.33	26	18.57	54	20.77
Tarımsal işletme kendisine ait	11	9.17	7	5.00	18	6.92
Çiftçilik yapıyor alet ekipmanı yok	2	1.67	19	13.57	21	8.08
Tarımsal işletmeye sahip değil	2	1.67	11	7.86	13	5.00
Toplam	120	100.00	140	100.00	260	100.00

Destekten yararlanan genç çiftçilerin %18.33'ü bitkisel üretim, %22.50'si hayvansal üretim, %57.50'si hem bitkisel hem hayvansal üretim yapmaktadır. Destekten yararlanan üreticiler arasında hayvansal, yararlanmayanlarda bitkisel üretimin daha fazla yapıldığı görülmektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. İşletmelerin faaliyet alanları

Table 3. *Agricultural activities of agricultural holdings*

	Destekten Yararlanan		Destekten Yararlanamayan		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Bitkisel üretim	22	18.33	46	32.86	68	26.15
Hayvansal üretim	27	22.50	24	17.14	51	19.62
Bitkisel ve hayvansal üretim	69	57.50	59	42.14	128	49.23
Destekle üretime başlayacak	2	1.67	11	7.86	13	5.00
Toplam	120	100.00	140	100.00	260	100.00

Destekten yararlananların toplam arazi varlığı ortalama 34.48 dekar, destekten yararlanamayanların ise 38.29 dekadır. Bu değerlere genç çiftçilerin ailelerine ait araziler ve kiralanan araziler dahildir. Genç çiftçilerin doğrudan kendilerine ait mülk arazi varlığı oldukça düşüktür. Mülk arazi varlığı desteklemeden yararlananlarda ortalama 1,13 dekar, yararlanamayanlarda 1,68 dekadır. Genç yaşta oldukları için arazi mülkiyetleri ebeveynlerdedir. Aileye ait arazi varlığı ise destekten yararlananlarda ortalama 28.51 da yararlanamayanlarda 26.91 da'dır. Destekten yararlanamayanlar grubunda kira arazi ortalaması (9.70 da) yararlananlardan (4.85 da) yüksektir. Üreticilerin işletmelerinde ortalama parsel sayısı yaklaşık 4 civarındadır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Genç çiftçilerin arazi varlığı

Table 4. *Land ownership of young farmer*

	Destekten Yararlanan			Destekten Yararlanamayan			Genel		
	Ort.	Sayı	Max	Ort.	Sayı	Max	Ort.	Sayı	Max
Toplam arazi varlığı	34.48	120	1200	38.29	140	600	36.54	260	1200
İşlenen arazi	29.78	120	1200	26.92	140	600	28.24	260	1200
Mülk arazi	11.3	120	40	1.68	140	120	1.42	260	120
Ailesine ait arazi varlığı	28.51	120	1200	26.91	140	500	27.65	260	1200
Kiralanan arazi	4.85	120	190	9.70	140	580	7.46	260	580
Nadas	4.7	120	125	11.37	140	600	8.29	260	600
Toplam parsel sayısı adet	4.14	120	60	4.31	140	47	4.23	260	60
Sulanan arazi varlığı	7.75	120	150	13.94	140	300	11.08	260	300

İşletmelerin sahip olduğu hayvan varlığı incelendiğinde, küçükbaş, büyükbaş ve kanatlı grubunda çeşitlenmiş, ancak çok yüksek olmayan bir hayvan varlığından söz edilebilir. İşletme başına ortalama 4.13 baş sığır, 0.15 baş manda, 8.45 baş koyun, 1.43 baş keçi, 10.33 adet yumurta tavuğu vardır (Çizelge 5).

Çizelge 5. Hayvan varlığı**Table 5.** Livestock

	Destekten Yararlanan			Destekten Yararlanamayan			Genel		
	Hayvan sayısı	İşletme Sayısı	Ortalama	Hayvan sayısı	İşletme Sayısı	Ortalama	Hayvan sayısı	İşletme Sayısı	Ortalama
Sığır baş	546	67	4.55	529	64	3.78	1075	131	4.13
Manda baş	30	1	0.25	9	3	0.06	39	4	0.15
Koyun baş	929	20	7.74	1269	18	9.06	2198	38	8.45
Keçi baş	172	4	1.43	200	1	1.43	372	5	1.43
Yumurta tavuğu	789	19	6.58	1898	19	13.56	2687	38	10.33
Ördek	40	4	0.33	34	4	0.24	74	8	0.28
Kaz-Hindi Arı	44	5	0.37	71	6	0.51	115	11	0.44
Kovanı (adet)	112	2	0.93	57	2	0.41	169	4	0.65

Projeye başvuru yapılan yerin yararlanma üzerinde avantaj ya da dezavantaj oluşturup oluşturmadığı da araştırma kapsamında incelenmiş, ikamet edilen yerin şehir merkezine uzaklığına göre yararlanma oranları değerlendirilmiştir. Destekten yararlananların ikamet yerinin şehir merkezine uzaklığının ortalama 17 km, yararlanamayan üreticilerin ise ortalama 16 km olduğu belirlenmiştir. Şehir merkezine uzaklık minimum 3 km maksimum 47 km olarak tespit edilmiştir (Çizelge 6).

Çizelge 6. İkamet yerinin şehir merkezine uzaklığı**Table 6.** Distance of the village to city center

	İkamet edilen yerin şehir merkezine uzaklığı (km)			
	Frekans	Ortalama (km)	Minimum (km)	Maksimum (km)
Destekten Yararlanan	120	17.44	3	45
Destekten Yararlanamayan	140	16.02	2	47
Toplam	260	16.68		

Genç çiftçi desteklemeleri hibe programı; nüfusu yirmi binden az olan yerleşim birimlerini ve 6360 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce tüzel kişiliği olan ve yirmi bin nüfusun altındaki yerleşim birimlerini kapsamaktadır. Araştırmada da genç çiftçi hibe programına, ikamet yerinin nüfusu az olan yerleşim birimlerinden başvuru yapıldığı görülmüştür. Destekten yararlananların %70'inin, yararlanamayanların %67'sinin ikamet ettiği yerin nüfusu 1000 kişi veya altındadır. Araştırma kapsamındaki genç üreticilerin ikamet yerleri bin kişiden daha düşük nüfuslu olup en fazla 10 bin nüfusludur (Çizelge 7).

Çizelge 7. İkamet yerinin nüfus sayısı**Table 7.** Population of the village

	Destekten yararlanan		Destekten Yararlanamayan		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
1000 ve altı	84	70.00	94	67.14	178	68.46
1001-10000	36	30.00	46	32.86	82	31.54
Toplam	120	100.00	140	100.00	260	100.00

Tebliğ içerisinde belirtilen kriterlerden üreticinin engelli, şehit yakını veya gazi olma hali de araştırma kapsamında ele alınmıştır. Desteklemelerden yararlanan üreticilerin %4,17'si, yararlanamayan üreticilerin %4,29'u, genel ortalamada %4,23'ü engelli, şehit veya gazi yakınıdır. Başvuru yapanlar içerisinde engelli, şehit ya da gazi yakını olan 11 kişi bulunmaktadır. Bu üreticilerden 5'i (%1,92) destekten yararlanmış, 6 kişi (%2,31) destekten yararlanamamıştır (Çizelge 8).

Çizelge 8. Üreticilerin engelli, şehit yakını veya gazi olmalarına göre desteklemeden yararlanma oranları

Table 8. Benefit rates of producers based on whether they are disabled, martyrs or veterans

Engelli, şehit yakını ya da gazi mi?	Destekten Yararlanan		Destekten Yararlanamayan		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Evet	5	4.17	6	4.29	11	4.23
Hayır	115	95.83	134	95.71	249	95.77
Toplam	120	100.00	140	100.00	260	100.00

Genç Çiftçi Desteklerinden Yararlanan Üreticilerin Destek Aldıkları Proje Konuları ve Hibe Desteği Hakkında Düşünceleri

Genç çiftçi desteklerinden yararlanan üreticilerin hangi proje konularında destekleme aldıkları araştırma kapsamında incelenmiştir (Çizelge 9). Araştırma bölgesinde genç çiftçi desteklemelerinden yararlanan üreticilerin %68.33'ü büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık projeleri ve %15.83'ü kontrollü örtü altı yetiştiriciliği proje konularında hibe desteğinden yararlanmıştır. Destek alınan diğer proje konuları ise sırasıyla %5.83 kapama meyve bahçesi tesisi, %3.33 arı ve arı ürünleri yetiştiriciliği, %2.50 fide, fidan, iç ve dış mekân süs bitkisi yetiştiriciliği, %1.67 kültür mantarı üretimi, %1.67 kanatlı hayvan yetiştiriciliği, %0.33'de tıbbi bitki yetiştiriciliğidir. Sonuçlara göre hayvancılık projeleri önemli farkla ağırlık kazanmıştır.

Çizelge 9. Yaş gruplarına göre desteklenen proje konuları

Table 9. Project topics supported by age groups

Desteklenen proje konuları	18-25		26-33		34-40		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık projeleri	40	66.67	30	69.77	12	70.59	82	68.33
Arı ve arı ürünleri yetiştiriciliği	0	0.00	3	6.98	1	5.88	4	3.33
Kanatlı ve ipekböcekçiliği yetiştiriciliği	2	3.33	0	0.00	0	0.00	2	1.67
Kapama meyve bahçesi tesisi	2	3.33	5	11.63	0	0.00	7	5.83
Fide, fidan, süs bitkisi yetiştiriciliği	3	5.00	0	0.00	0	0.00	3	2.50
Kontrollü örtü altı yetiştiriciliği	12	20.00	3	6.98	4	23.53	19	15.83
Kültür mantarı üretimi	1	1.67	1	2.33	0	0.00	2	1.67
Tıbbi bitkiler	0	0.00	1	2.33	0	0.00	1	0.83
Toplam	60	100.00	43	100.00	17	100.00	120	100.00

Hibe desteğinin genç çiftçiler açısından önemi, destekle ilgili düşünceleri alınarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Desteklemeden yararlanan üreticilerin %65.83'ü bu sayede üretime başladığını belirtirken, %87.50'si mevcut üretimini artırdığını, %9.17'si mevcut üretimini koruduğunu, %5'i tarımsal üretim konusunda katkısı olmasa da maddi sıkıntısını giderdiğini ifade etmişlerdir. Faydası olmadı ya da zararı oldu diyen

üreticiye rastlanmamıştır. Genel anlamda üreticilerin destekten oldukça memnun oldukları görülmektedir ve sonuçlar desteğin tarımsal üretime yönlendirici olduğunu ortaya koymaktadır (Çizelge 10).

Çizelge 10. Destekten yararlanan üreticilerin aldıkları destekle ilgili değerlendirmeleri
Table 10. Evaluations of the support beneficiaries regarding their support

		Destekten Yararlanan	
		Frekans	%
Destek sayesinde üretime başladım	Evet	79	65.83
	Hayır	41	34.17
Destekle birlikte mevcut üretimim arttı	Evet	105	87.50
	Hayır	15	12.50
Destek sayesinde mevcut üretimimi korudum	Evet	11	9.17
	Hayır	109	90.83
Desteğin tarımsal üretim konusunda katkısı olmasa da maddi sıkıntımı giderdi	Evet	7	5.83
	Hayır	113	94.17
Desteğin hiçbir faydası olmadı	Evet	0	0.00
	Hayır	120	100.00
Desteğin zararı oldu	Evet	0	0.00
	Hayır	120	100.00

Üreticilerin daha önce başka bir konuda hibe desteği alıp almadığı incelendiğinde, destekten yararlanan üreticilerin daha önce hiç hibe desteği almadığı belirlenmiştir. Destekten yararlanamayan grupta ise üreticilerin %2.86'sının daha önce başka bir konuda hibe desteği aldıkları belirlenmiştir. Daha önce hibe desteği alan üreticilerin ise üç tanesinin alet makine hibe desteği, bir tanesinin ise koyun hibe desteği aldığı belirlenmiştir (Çizelge 11).

Çizelge 11. Genç çiftçilerin daha önce bir hibe desteğinden yararlanıp yararlanmadığı

Table 11. Whether young farmers have previously utilized a grant support

Başka bir hibe desteğinden;	Destekten Yararlanan		Destekten Yararlanamayan		Genel	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Yararlandı	0	0.00	4	2.86	4	1.54
Yararlanmadı	120	100.00	136	97.14	256	98.46
Toplam	120	100.00	140	100.00	260	100.00

Genç çiftçi hibe programı olmaması durumunda üreticilerin bu yatırımı yapma olasılığına ilişkin sonuçlar Çizelge 12'de verilmektedir. Hibe desteğinden yararlanan üreticilerin %11.67'si destek almamış olsaydı bile bu yatırımı yapacağını, %80'i ise yapamayacağını ifade etmiştir. Üreticilerin %8.33'ü ise bu soruda kararsız kalmışlardır. Sonuçlara göre, genç çiftçi projesi genç üreticilerin %80'ini tarımsal üretimle ilgili yatırım yapmaya yönlendirmiştir. Unakıtan ve Başaran (2018) çalışmalarında genç çiftçi desteğinin tarımsal üretime özendirici katkısı olduğunu belirten üreticilerin oranını %67.20 olarak belirlemişlerdir.

Çizelge 12. Genç çiftçinin destek programı olmaması durumunda bu yatırımı yapma olasılığı

Table 12. Possibility to make this investment in the event that the young farmer has no support program

Genç çiftçi desteği olmaması durumunda Bu yatırımı:	Destekten Yararlanan	
	Frekans	%
Gerçekleştirirdi	14	11,67
Gerçekleştiremezdi	96	80,00
Kararsız	10	8,33
Toplam	120	100,00

Genç Çiftçi Projelerine Başvuranların Söz Konusu Projelerden Yararlanma Durumlarına İlişkin Logit Model Tahminleri

Genç çiftçi desteğinden yararlanmayı etkileyen sosyo-demografik ve karakteristik özellikler Lojistik Regresyon yardımıyla araştırılmıştır. Destekleme durumunu etkileyebileceği düşünülen 17 adet bağımsız değişken modele dâhil edilmiştir. Kurulan model ile Genç Çiftçi Proje Desteği seçim kriterlerinin seçim sonucunu yaklaşık olarak %28 oranında açıklayabildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Analiz sonucuna göre cinsiyet, ikamet edilen bölgenin şehir merkezine uzaklığı, tarımsal üretim konularında eğitim alma durumu %1 önem seviyesinde anlamlı bulunmuştur. Bu faktörler Tebliğde belirtildiği üzere dikkate alınan kriterlerdir. Tebliğde yer alanlar dışında öne çıkan diğer kriterler ise medeni durum, tarım dışı geliri olma, çiftçi örgütlerine üyelik, tarım ile ilgili bilgi edinme amacıyla internet kullanma alışkanlığı, tarımsal işletmeye sahip olma durumudur. Sonuç olarak üreticilerin desteklemeden yararlanma olasılığını; kadın olma, evli olma, tarım dışı geliri olmama, ikamet yerinin şehir merkezine uzak olması, çiftçi örgütlerine üye olma, tarımsal üretim konularında eğitim alma, tarım ile ilgili bilgi edinme amacıyla internet kullanma alışkanlığının olması ve tarımsal işletmeye sahip olma pozitif yönde etkileyen faktörler olarak belirlenmiştir (Çizelge 13).

Kan ve arkadaşları (2019) yaptıkları çalışmada etki katsayılarının büyüklükleri açısından GÇPD seçilme kriterleri değerlendirildiğinde sırasıyla; kadın, evli, 18-30 yaş aralığında, 1000 ve altı nüfuslu yerleşim yerlerinde ikamet eden, tarımsal üretim konusunda bir eğitime sahip, engelli, şehit yakını ya da gazi olan ve yıllık 10 000 TL ve düşük gelirli işletmelerde bulunan bireylerin, GÇPD'den daha fazla oranda yararlandıklarını belirlemişlerdir.

Doğan ve arkadaşlarının (2018) tarafından TR 71 bölgesinde gerçekleştirilen çalışmanın Logit model sonuçlarına göre; cinsiyet, medeni durum, çiftçilikle uğraşma, ailenin çiftçilikle uğraşma durumu, ikamet edilen yerin nüfusu, sosyal güvence, tarım eğitimi sertifika sahibi olma durumu ve mülk arazi sahibi olma durumu bireylerin genç çiftçi desteklerinden faydalanmaları üzerinde etkili bulunmuştur. Araştırmaya göre, cinsiyet, tarımsal konularda eğitim aldığına dair sertifika sahibi olma pozitif etkili; bekâr olma, çiftçilikle uğraşıyor olma, ailenin çiftçilikle uğraşıyor olması, sosyal güvence sahibi olma negatif etkili faktörlerdir. Ayrıca ikamet edilen yerin nüfus atkıkça da destekten yararlanma olasılığının azaldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 13. Genç çiftçi desteğinden yararlanma durumuna ilişkin logit model tahminleri
 Table 13. Logit Model forecasts regarding utilization of young farmer support

Bağımsız değişkenler	Katsayı	Standart hata	z- değeri	p- değeri	Marjinal etki
Sabit	-3.64894**	1.59727	-2.28	0.0223	
Çiftçinin yaşı	-0.01694	0.04056	-0.42	0.6762	-0.00281
Cinsiyet	1.67924***	0.47128	-3.56	0.0004	0.25718***
Medeni durum	1.52837**	0.61103	2.50	0.0124	0.23521***
Eğitim seviyesi	0.03626	0.23062	0.16	0.8751	0.00601
Ailedeki birey sayısı (adet)	-0.10229	0.07637	-1.34	0.1804	-0.01695
Çiftçilik deneyim (yıl)	-0.03758	0.04812	-0.78	0.4349	-0.00623
Tarım dışı geliri olma	1.51428**	0.59744	-2.53	0.0113	0.23599***
İkamet yerinin şehir merkezine uzaklığı	0.05307***	0.01924	2.76	0.0058	0.00879***
Engelli, şehit yakını, gazi olma	0.58482	0.70217	0.83	0.4049	0.09711
Çiftçi örgütlerine üyelik	1.38908***	0.41118	3.38	0.0007	0.23260***
Sosyal güvence varlığı	-0.27746	0.46813	-0.59	0.5534	-0.04583
Tarımsal üretimle ilgili eğitime katılım	2.52062***	0.50554	4.99	0.0000	0.40152***
Arazi varlığı	-0.00092	0.00156	-0.59	0.5542	-0.00015
Alet ekipman varlığı	0.44673	0.33871	1.32	0.1872	0.07422
Hayvan varlığı	-0.00705	0.02362	-0.30	0.7653	-0.00117
Tarımla ilgili bilgi edinme amacıyla internet kullanma alışkanlığı	0.99172***	0.35311	2.81	0.0050	0.16820***
Tarımsal işletmeye sahip olma	0.41670**	0.16868	2.47	0.0135	0.06904**

Mc Fadden R Squared:0,28, X²: 100.90427, Log Likelihood: -128.99614, F:128.9961 (P:0.000)

* %10, **%5, ***%1

Araştırma sonuçları karşılaştırıldığında, cinsiyet konusunda Kan ve arkadaşlarının çalışmasıyla paralellik, Doğan ve arkadaşlarının çalışmalarıyla farklı yönde sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Evli olma, tarımsal konularda eğitim almış olma ve az nüfuslu yerlerde ikamet etme her üç araştırmada pozitif etkili faktörler olarak belirlenmiştir.

Tercih Deneyi Sonuçları

Girişimci adaylarına destekleme ile ilgili farklı alternatiflerden oluşan beş farklı seçenek sunulmuş ve hangilerini tercih edecekleri konusunda fikirleri alınmıştır. Birinci seçenek; 25 bin TL hibe desteği olsun, sosyal güvence desteği olsun, sözleşmeli satış olsun ve kredi desteği olsun seçeneğidir. İkinci seçenek; 30 bin TL hibe desteği olsun, sosyal güvence desteği olsun, sözleşmeli satış olmayabilir ve kredi desteği olmayabilir seçeneğidir. Üçüncü seçenek; 30 bin TL hibe desteği olsun, Sosyal güvence desteği yok, sözleşmeli satış olmayabilir ve kredi desteği var seçeneğidir. Dördüncü seçenek; 40 bin TL hibe desteği olsun, sosyal güvence desteği yok, sözleşmeli satış olmayabilir ve kredi desteği yok seçeneğidir. Beşinci seçenek; 40 bin TL hibe desteği olsun, sosyal güvence desteği yok, sözleşmeli satış olsun ve kredi desteği yok seçeneğidir. Sorulan beş farklı seçeneğin tercih sıralamasına bakıldığında en çok tercih edilen seçenekler 1 ve 2 numaralı seçeneklerdir. Bir numaralı seçenek; 25 000 lira hibe, sosyal güvence desteği var, sözleşmeli alım garantisi var, kapasite artırımı için kredi desteği var seçeneği en çok tercih edilen seçenektir. İkinci sırada en çok tercih edilen seçenek ise 30 000 lira hibe, sosyal güvenlik desteği var, sözleşmeli alım desteği yok, kapasite artırımı için kredi desteği yok seçeneğidir (Çizelge 14).

Çizelge 14. Tercih deneyi sonuçları**Table 14.** Results of preference experiment

Seçenekler	Frekans	%
1	105	40.39
2	98	37.69
3	1	0.38
4	49	18.85
5	7	2.69
Toplam	260	100.00

1 Hibe: 25.000 / SGK Desteği: Evet / Satış Durumu: Sözleşmeli olarak satıyor. / Kredi Desteği: Var

2 Hibe: 30.000 / SGK Desteği: Evet / Satış Durumu: Kendi satıyor. / Kredi Desteği: Yok

3 Hibe: 30.000 / SGK Desteği: Hayır / Satış Durumu: Kendi satıyor. / Kredi Desteği: Var

4 Hibe: 40.000 / SGK Desteği: Hayır / Satış Durumu: Kendi satıyor. / Kredi Desteği: Yok

5 Hibe: 40.000 / SGK Desteği: Hayır / Satış Durumu: Sözleşmeli olarak satıyor. / Kredi Desteği: Yok

Kabul etme rakamlarına bakıldığında girişimcilerin tarımda kalmak için istedikleri başlangıç sermaye desteği 38 500 liradır. SGK desteği yaklaşık 9 000 liralık bir sermayeye, alım garantisi 2 200 lira, Kredi desteği ise 12 000 liralık bir sermaye desteğine denk gelmektedir (Çizelge 15).

Takashi ve arkadaşları (2016), çalışmalarında tercih deneyi yardımıyla genç çiftçilerin tarıma katılmaları için en uygun politikanın belirlenmesini araştırmışlardır. Çalışmalarında bir girişimcinin çiftçiliğe başlamasının, tarımdan yıllık 121.000 Pound getiri, teknik destek sağlanması ve garanti alım ile mümkün olduğunu belirtmişlerdir.

Girişimci adaylarına uygun politika destek araçlarına ilişkin tercihleri incelendiğinde hibe miktarının artırılması girişimcilik üzerinde negatif bir etkiye sahip olmaktadır. Diğer değişkenler sabitken üreticilere pazarlama desteği sağlanması, sağlanmayan desteğe göre tarımda kalma eğilimini 0.10 Kat (%10) fazla artırmaktadır.

Çizelge 15. Tercih deneyi seçeneklerine ilişkin Lojistik Regresyon Analizi**Table 15.** Logistic Regression Analysis related to preference experimental options

Değişkenler	Katsayı	ODDS Oranları	Std. Hata	Z	P> Z	Kabul Etme İstekliliği
Hibe	-0.0010	-	0.0002	-5.1200	0.00	38576.8718
SGK	-9.3798	0.0001	2.0303	-4.6200	0.00	9061.7757
Pazarlama	-2.2626	0.1041	0.4430	-5.1100	0.00	2185.8371
Kredi	-12.1620	0.0000	3.0447	-3.9900	0.00	11749.5894
Sabit	39.9309	-	8.0812	4.9400	0.00	
Pseudo R ²	0.2179	L.O. Ki-Kare	280.19	Ki-Kare(p)	0,00	

SONUÇ

Kırsal Kalkınma Destekleri kapsamında Tarım ve Orman Bakanlığı, genç çiftçilerin girişimciliğinin desteklenmesi amacıyla genç çiftçilerin mahallinde uygulayacağı projeleri 2016 yılında destekleme kapsamına almıştır. Araştırmada TR-83 bölgesi (Tokat, Amasya, Samsun ve Çorum) destekleme programına başvuru yapmış desteklemeden yararlanmış üreticilerle ve desteklemeden yararlanamamış olan üreticilerle çalışılmıştır.

Destekleme verilirken kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması ilgili tebliğde yer aldığı gibi, araştırma alanında da kadınların destekten daha çok yararlandığı tespit edilmiştir. Ancak saha çalışmalarında destekten yararlanan kadınların birçoğunun girişimci olmadığı, eş ya da babanın işletme yöneticiliğini üstlendiği, çoğunlukla kadınların varlığının proje başvuru aşamasıyla sınırlı kaldığı görülmüştür. Bu durum

göstermektedir ki, çeşitli politikalarla yönlendirilmeye çalışılan kırsal kesim toplumu daha iyi analiz edilmelidir. Kadınların daha girişimci olması amaçlanıyorsa, bunun önündeki toplumsal engeller öngörülme ve uygun politikalarla bertaraf edilmeye çalışılmalıdır.

Çalışma kapsamındaki gençlerin (destek alan ve almayan) çoğunluğunun sosyal güvencesinin olmadığı belirlenmiştir. Görüşülen gençlerden her dördünden üçünün kendisini ve geleceğini güvenceye alamamış olması, kırsal alanda bu konunun çözüm beklediğine işaret etmektedir. Son yıllarda çalışmalarda sıkça dile getirilen, kırsal alanda kalınması koşuluyla sosyal güvence sağlanması önerisi üzerine düşünülmelidir.

Bunların dışında, çiftçi örgütlerine üyelik ve tarımsal konularda eğitim almış olma destekten yararlananlarda daha yüksek orandadır. Bu kriterler ve kırsal kalkınma açısından önemi kabul edilen başka kriterler, desteklerden yararlanırken burada olduğu gibi avantaj sağlamalıdır. Kırsal alana yönelik desteklerde avantaj haline getirilmesi, söz konusu kriterleri yaygınlaştırmanın en etkili yollarından biri olabilir.

Desteğe başvuru yapan üreticilerin çoğunluğu nüfusun azaldığı (nüfusun 1000 kişiden az olduğu) yerlerde ikamet etmektedir. Kırdan göç genç çiftçi destek programının temelini oluşturan bir neden olduğu için, az nüfuslu köylerdeki gençleri harekete geçirmiş olması açısından önemlidir. Buradan hareketle, diğer tarımsal desteklerde nüfusu azalmış kırsal yerleşim birimlerine ayrıcalık tanınmasının etkisi üzerine düşünülmeli ve önemli bir etki sağlayacağı öngörüldüğünde bu ayrıcalık sağlanmalıdır.

Arazi varlığı açısından destekten yararlananlar yararlanmayanlara göre daha dezavantajlıdır. Destekten yararlanan üreticilerin %80'i hibe desteği almamaları durumunda başvuru yaptıkları konuda yatırım yapamayacaklarını ifade etmişlerdir. Şu anda faaliyet gösteren tarımsal işletmelerde yapılan yatırımın %80'i destekleme sayesinde aktif hale gelmiştir. Desteklemenin tarımsal istihdam, gençleri tarım sektörüne kazandırma ve tarımsal üretim açısından olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Bundan sonraki süreçte bu işletmelerin tarımsal faaliyetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi yatırımın sürdürülebilirliği açısından önemli görülmektedir.

Desteklemeden yararlanmayı etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan regresyon analizi sonucunda; kadın olma, evli olma, tarım dışı geliri olmama, görel olarak şehir merkezine daha uzak bir yerde ikamet etme, çiftçi örgütlerine üye olma, tarımsal üretim konularında eğitim almış olma, tarımsal konularda bilgi edinme amacıyla internet kullanma ve tarımsal işletmeye sahip olma pozitif yönde etkili faktörler olarak belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında, genç çiftçilerin kendilerine sunulan farklı destekleme seçeneklerinden hangisini tercih edecekleri konusunda da değerlendirme yapılmıştır. Üreticilere sunulan beş alternatiften; “25 000 lira hibe verilsin, sosyal güvence desteği olsun, sözleşmeli alım garantisi olsun, kapasite artırımı için kredi desteği olsun” en çok tercih edilen seçenek olmuştur. İkinci sırada en çok tercih edilen seçenek ise; “30 000 lira hibe verilsin, sosyal güvence desteği olsun, sözleşmeli alım desteği olmayabilir, kapasite artırımı için kredi desteği olmayabilir” seçeneğidir. Üreticiler desteğin yanında sosyal güvence olmasını da önemsemektedirler. Ankete katılanların %77'sinin sosyal güvencesi olmadığı düşünüldüğünde, üreticiler için sosyal güvencenin, kredi desteği ya da sözleşmeli alım garantisinden daha ön plana çıkması anlamlı gözükmektedir.

Seçeneklere ilişkin alt seçeneklerin önem düzeylerini ve her düzeyin ne kadar önemli olduğunu belirlemek için yapılan Lojistik Regresyon sonucu kabul etme rakamları incelenmiştir. Genç çiftçilerin tarımda kalmak için istedikleri başlangıç sermaye desteği 38 500 liradır. SGK desteği yaklaşık 9 000 liralık bir sermayeye, alım garantisi 2 200 liralık, kredi desteği ise 12 000 liralık bir sermaye desteğine denk gelmektedir. Burada da özellikle üretken nüfusun kırsal alanda tutulmasını sağlamak için, sosyal güvence olanağının yönlendirici bir politika aracı olarak nasıl kullanılabileceği üzerinde düşünülmelidir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar olarak, çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve makale olarak yazılması konusunda herhangi bir çıkar çatışması içerisinde olmadığımızı beyan ederiz.

YAZAR KATKISI

Gülçin Altıntaş: Araştırmanın yürütülmesi, örnekleme çalışması, verilerin analizi ve yorumlanması, rapor yazımı

Atila Altıntaş: Örnekleme çalışması, anket çalışması ve verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması

Esen Oruç: Verilerin yorumlanması, rapor yazımı

Halil Kızılaslan: Verilerin yorumlanması, rapor yazımı

Erol Çakmak: Anket çalışması ve verilerin toplanması

Duygu Birol: Araştırmanın kurgulanması, anket formların hazırlanması, örnekleme çalışması

TEŞEKKÜR

Bu araştırma, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü iş birliğiyle yürütülen ve TAGEM tarafından desteklenen, “Genç Çiftçi Desteklemelerine Kriter Olabilecek Parametrelerin ve Gençlerin Tarımda Kalma Eğilimlerinin Belirlenmesi (TR83 Bölgesi)” Projesi sonuç raporundan elde edilmiştir.

KAYNAKLAR

Anonim (2016). www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160405-2.htm (05.11.2018)

Anonim (2017a). <https://www.tarim.gov.tr/Haber/1148/Genc-Ciftcilere-2017-Yilinda-483-Milyon-Tl-Hibe-verilecek> (11.12.2018).

Anonim (2017b). Tarım Reformu Genel Müdürlüğü İstatistik kayıtları.

Anonim, (2018). Türkiye İstatistik Kurumu www.tuik.gov.tr/

Ataseven Y (2016). Türkiye’de tarımsal destekleme politikaları: genel bakış ve güncel değerlendirmeler. *Türkiye Ziraat Odaları Birliği Çiftçi ve Köy Dünyası Dergisi*, 375: 54-59.

Champ PA, Boyle KJ and Brown TC (2003). A primer on nonmarket valuation. *Kluwer Academic Publishers*, ISBN: 0-7923-6498-8, Netherlands.

Colombo S, Hanley N and Calatrava-Requena J (2005). Designing policy for reducing the off-farm effects of soil erosion using choice experiments. *Journal of Agricultural Economics*, 56 (1): 81-95.

Çağlayan E (2013). Ekonometriye giriş. 2. 4. Basımdan Çeviri. (Wooldridge, J.M., Introductory Econometrics, Michigan State University). *Nobel Akademik Yayıncılık*. Yayın no: 473.

Çiçek A ve Erkan O (1996). Tarım ekonomisinde araştırma ve örnekleme yöntemi. *GOÜ. Ziraat Fakültesi Yayın No:12*, Ders Notları Serisi:6, Tokat.

Doğan HG, Kan A, Kan M, Tosun F, Uçum İ, Solmaz C ve Birol D (2018). Türkiye’de genç çiftçi proje desteğinden yararlanma düzeyini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6 (11): 1599-1606.

- Greene WH (2008). NLOGIT 4 student version, user's guide. Econometric Software, Australia. Websites: www.limdep.com and www.nlogit.com
- Hanley N, Wright R and Adamowicz W (1998). Using choice experiments to value the environment, *Environmental & Resource Economics*, 11 (3): 413-428.
- Holmes TP and Adamowicz WL (2003). Attribute-based methods. Champ, P.A., Boyle, K.J., and Brown, T.C. (Ed.), in A Primer on Nonmarket Valuation Chapter 6 (pg171-219). *Kluwer Academic Publishers*, ISBN: 0-7923-6498-8, Netherlands.
- Kan A, Kan M, Doğan HG, Tosun F, Uçum İ ve Solmaz C (2018). Evaluation of young farmers project support program in terms of agri-entrepreneurship in Turkey. *Pakistan Journal of Agricultural Sciences*, 55 (4): 1021-1031. DOI: 10.21162/PAKJAS/18.7321
- Kan M, Tosun F, Kan A, Dogan HG, Ucum İ, and Solmaz C (2019). Young Farmers in Agriculture Sector of Turkey: Young Farmers Support Program. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 21(1):15-26
- Sarı Gedik D (2019). *Kırsal kalkınmada genç çiftçi projesi: Tekirdağ ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, s. 85. Tekirdağ.
- Stephenson B (2008). Binary response and logistic regression analysis. www.public.iastate.edu/~stat415/stephenson/stat415_chapter3.pdf. (22.10.2008).
- Takahashi T, Maruya K ve Nakajima T (2016). *Non-farmers' willingness to farm: a large scale choice experiment to identify policy options that can induce new entry to the agricultural industry*. 90th Annual Conference of the Agricultural Economics Society, University of Warwick, 4-6 April 2016, England,
- Unakıtan G ve Başaran B (2018). Genç çiftçi projesinin başarısı için bir öneri: Genç çiftçi kooperatifleri. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 04 (02): 149-157.
- Vega DC and Alpizar F (2011). Choice experiments in environmental impact assessment, the case of the Toro 3 hydroelectric project and the Recreo Verde tourist center in Costa Rica, *Impact Assessment and Project Appraisal*, 29:4, 252-262, DOI: 10.3152/146155111X12959673795804
- Walker SH and Duncan DB (1967). Estimation of the probability of an event as a function of several independent variables. *Biometrika*, 54 (1-2): 167-179.
- Yapar S (2005). Türkiye'de tarımsal destekleme ekonomi ve destekleme politikasının bir aracı olarak doğrudan gelir desteği sistemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2 (5): 21-37.
- Zagata L. and Sutherland L.A. (2015). Deconstructing the 'young farmer problem in Europe': towards a research agenda. *Journal of Rural Studies*, 38: 39-51.